

UČITELJSKI TOVARŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 2 gld. 50 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. nov. dn.

Tečaj II.

V Ljubljani 1. decembra 1862.

List 23.

VABILO

na naročbo „UČITELJSKEGA TOVARŠA“ za prihodnje leto 1863.

„Tovarš“ priserčno pozdravi vse svoje mile brate, prijatelje in domoljubne Slovence, in se prav lepo zahvali vsakemu posebej, ki ga je to leto ljubeznjivo sprejemal in blagovoljno podpiral. Zraven te iskrene zahvale pa tudi lepo prosi, da bi mu vsi dosedanji njegovi blagi prijatli in podporniki tudi za naprej zvesti ostali, in da bi se mu še drugi novi pridružili, ter ga obilno podpirali z naročnino in dopisi, ker le z združeno močjo more opravljati svoje težavno domoljubno delo. „Tovarš“ III. tečaja se bo, če Bog dá, vedno bolj prizadeval, da bo povzdigoval **domače šolstvo, po šolstvu pa učiteljstvo**. Prinašal bo posebno mnogih djanskih učilnih obravnav, pa tudi drugih mikavnih reči za šolo in dom, in če mu bo mogoče, tudi marsiktero muzikalno prilogo. Izhajal bo tako in tolikrat, in veljal bo tudi ravno toliko, kakor do zdaj, namreč za celo leto 2 gold. 50 kr., za pol leta 1 gold. 30 kr. Prosimo, da bi se naročniki kmali oglasili, da se bo pošiljanje lahko lepo vredilo. Pridjano je v ta namen tudi naročilno pismo. Še enkrat tedaj vsem blagim pospeševavcom narodne omike: Priserčna zahvala in mila prošnja!

Vredništvo in založništvo.

Podučevanje v ljudski šoli naj bo v kerščanskem duhu.

„Tam, kjer se verski nauk skerbno obdeluje“, piše „Tovarš“ v 21. listu, „vlada pobožen duh, ki požlahtnuje vse šolsko življenje“... in pa „verski nauk daje šoli še le pravo ceno“. Pa tudi drugi predmeti v ljudski šoli naj se tako obravnujejo, da se versko spoznanje širi, duh kerščanstva pa krepí, naj se izpeljujejo iz Boga in zopet nanj napeljujejo, ker vse, kar človek vé in zna, pride od očeta luči.

Koliko pa je vredna vsa človeška učenost, — koliko so vredne vse vednosti in umetnije za človeka? Toliko, kolikor ga storé boljšega in srečnejšega za ta, posebno pa za uni svet.

Kaj takega omeniti se nam v sedanjem času toliko potrebnjše zdi, ker bi nekteri radi vse kerščanstvo iz šol odpravili, in so celó vradi, kakor se je na Pruskem zgodilo, očitno morali reči, da je namen šole ne le podučevati, ampak tudi odgojevati — ne novo — nevercov, ampak vernih kristijanov, — da šole niso le za to, da bi se otrok tega in tega toliko in toliko naučil, marveč za to, da se versko nravno izobrazuje in v verskem spoznanju vterjuje.

Novih vodil za podučevanje in odgojevanje ne mislim pisati; to, kar bom povedal, se sicer samo po sebi razumé, vendar se mi ne vidi ravno nepotrebno, o tem nekoliko dalje govoriti, ker ako se na to zanašamo, da se to samo po sebi razumé, nam poslednjič ni treba nič učiti in govoriti.

Od vseh pa, ki so se namenili mladino odgojevati, pričakuje se, da so sami dobro, t. j. versko nravno izrejeni, da so izobraženi pa po svojem stanu zadosti učeni, ter zmožni mladino prav odgojevati. To pa, kar učenik drugim svetova, naj sam nad sabo poskuša; kar pa uči, naj sam stori, ker pri odgojevanju ni ga splošnega zdravila; učenik si ga mora sam pripraviti.

Razdelimo pa naj poprej vse predmete v ljudski šoli po rečeh, ktere obravnujejo, v 4 verste:

1) v jezikoslovno, 2) v zgodovinsko, 3) v naravoslovsko in 4) v matematično tehnično. K prvi versti štejemo vse žive jezike, deželne in ptuje, kateri se po šolah učé, k drugi

pa veroznanstvo, ker se nauk opira na zgodovinske dogodbe (razodenje božje po Mojsešu, posebno pa po Božjim sinu) in zgodovino, kolikor se v ljudskih šolah uči, potem pa zemljopisje, v tretjo pa naravoslovje, kolikor se v tih šolah razlaga, v četrto pa vse nauke, pri katerih se številstvo potrebuje.

Govorili pa bomo le od prve in druge verste. Poprašajmo se pa naj poprej :

1. Kaj naj stori učenik kot odgojitelj, da pospešuje versko in moralno izobraževanje pri učencih?

2. Kaj naj stori v ta namen kot učitelj le enega nauka? (Fachlehrer). Učitelj za predmete je tudi učitelj po ljudskih in glavnih šolah, ki uči vse nauke razun kerščanskega. Kar prvo vprašanje zadene, se dá to v kratkih besedah povedati. To, kar druge učiš, stori poprej sam: „beseda gine, izgled pa rine“. Posebno velja to pri otrocih, ki tako radi odrasčene posnemajo, ker manjka jim samostojnega presojevanja. Od tega je govoril naš „Tovars“ I. l. v 5. listu.

Kaj več hočemo omeniti, kar zadeva drugo vprašanje.

Večkrat se sliši od učnikov pripovedovati, da so sicer izvrstni možje za podučevanje, mladine izrejevati pa ne znajo. Naj popred je morda to krivo, da v nemar puščajo poglavitno vodilo pedagogike, ki pravi, da naj odgojenje obsega človeka vsega z ozirom za čas in večnost (da bo pripraven za to časno življenje pa tudi večnega življenja vreden). Večkrat se pa tudi primeri, da učenci ne vedó, kako bi po posameznih naukih mladino odgojevali, tedaj prave poti, ki pelje do namena, ne poznajo zadosti, ali kakor se je že večkrat slišalo, učenci v nižjih šolah naj bodo pravi odgojitelji i. t. d.

To pot hočemo v kratkih versticah pokazati.

I. Obernimo se tedaj naj poprej k prvi versti, ki obsega jezikoslovne nauke. Podučuje se tukaj v pervinah jezika govora v branju, s katerim se učenec čedalje bolj izobražuje v jeziku in v stavkovanju, s katerim si učenci jezik pismeno izobražujejo, kjer se tudi vidi, koliko učenec zamore svoje misli po logičnih postavah in jezikoslovnih pravilih izraževati. Ali je tukaj tako težko prilžnost dobiti, da bi se zbujal verski čut? Ko otrok narekovane zloge in besede izgovarja, opomni ga lahko učenik, da izmed vseh stvari na zemlji le s pametjo obdarovani človek more govoriti, da mu je dobrotljivi stvarnik s tim dal posebno znamenje svoje ljubezni, s katerim lahko svojo

in drugih srečo najde. Že majhnemu otroku se lahko dopové, da se nebeškemu očetu za dar govorjenja s tim hvaležnega skaže, da se nauči lepe molitvice v stvarnikovo čast izgovarjati, da naj pa vselej le to govori, kar misli in čuti, ker laž pride od hudobnega duha in je Bogu zoperna. Tako se že otrok, kakor hitro se začinja izobraževati, veliko lepega lahko navadi, da bo tako vse kar bo mislil, govoril in storil, na Boga nape-ljeval, ter ga povsod imel pred očmi. „Začetek modrosti pa je strah božji!“ — Otrok postopa dalje, nauči se brati; kar je bral pa sčasoma prav razumé. Reci sedaj otrokom, da naj se spomnijo, koliko so se post. v enem letu naučili jezika, branja in razumevanja, ali nekterih spisov; povej jim pa tudi, da naj si prizadevajo, čedalje bolj rasti v dobrem, da bodo tako Bogu čedalje bolj dopadli.

(Konec prih.)

Kratek obris godbine povestnice.

(Dalje in konec.)

Umetno petje

se je naj pred razvilo na Laškem, kjer je tudi do naj lepšega cvetja prirastlo. Imenitne pevske šole pod vodstvom naj iz-verstnejših možakov njihovih dni, kakor Gabrieli († 1612) in Porpora (1685 — 1767) so izobraževale mnogo spretnih učencov, kateri so laški godbi pridobili prvo slavo po vsi Evropi. Za umetno petje so tudi delali: J. A. Hiller v Lip-ski (1728 — 1804), učitelj sloveče Mare, — Rastrelli v Draždanah (1799 — 1848) in Panseron v Parizu (1795 — 1859) i. v. dr.

Napeve k pesmam

so jeli zlagovati: Henrik Albert (roj. 28. jun. l. 1604. v Lobenstein-u, † 6. okt. 1651 v Kraljevec-u, J. A. Hiller, J. F. Reichardt, Zumsteeg, K. Löwe, (v sedajnem času:) Fr. Schubert, Mendelssohn — Bartholdi, Rob. Schumann, Marschner, Lindpaintner, Fr. Schnei-der, C. M. žl. Weber, Reissiger, Abt, Küken, Rob. Franz, Taubert, Gumbert, Curschmann, Dürr-

ner, Schäffer, Graben - Hoffmann, Jul. Otto, K. Zöllner i. v. dr.

Radi bi še govorili kaj o imenitnejših godbinah in skladavcih po Slovanskem, posebno po Slovenskem, kjer so se nam že tu in tam prikazale naj nježnejše godbine cvetice, ki nam oznanujejo veselo pomlad po milih domačih livadah; toda ne upamo si, da bi pri takem žlahtnem popisovanju dobili pravo pot, — zatoraj pripustimo to delo drugim bolj premedenim pisateljem prihodnjega časa. —

Na zadnje mislimo, da bomo mnogim našim častitim bravcom vstregli, če jim tukaj tudi še naznanimo nekaj godbinah reči, ktere bi jim bile duri v prelepo godbino umetnost.

a. Skladbe za klavir in orglje:

Bach, Jan. Seb. Clavier - Compositionen, na svitlo dal Fr. Chrysander. Wolfenbüttel, Halle, 4 zv. 7. tol.

Albrechtsberger, op. 10. 6. Fugen für Orgel oder Clavier. 1 gold. — Ausweichungen von C-dur u. C-moll in allen Tonarten. Wien, Haslinger, 30 kr.

Händel, 6 Fugen. Wien, Spina, 50 kr.

Hesse, A., Nützliche Gabe für Orgelspieler, 2 zv. 30. gr. — 8 Studien f. d. Orgel mit obligatem Pedal, op. 30. 2 zv. Breslau, Leuckart, 1 zv. 9 gr., 2 zv. 12 $\frac{1}{2}$ gr.

Kühmstedt, die Kunst des Vorspiels, op. 6, Mainz, Schott's Söhne, 1 tol.

Rincke, op. 55. Praktische Orgelschule. Bonn, Simrock. 1. Theil: Kurze u. leichte 2, 3 u. 4stimmige Sätze als Vorübungen u. 36 Präludien in allen Tonarten, 5 fr. (à 8 gr.) — 2. Th.: Pedalübungen u. 12 Choräle mit Vorspielen. 7 fr. — 3. Th.: 15 Nachspiele mit abwechselnden Manualen, 4 fr. 50 ct. — 4. Th.: 15 fugirte Nachspiele, 5 fr. — 5. Th.: Präludien u. Fugen in gebundener Spielart. 5 fr. 50. ct. — 6. Th.: Schwierige Fugen und Präludien, 5 fr. 50 ct.

Op. 121., die ersten 3 Monate auf der Orgel. Einleitung in die grosse Orgelschule. Bonn, Simrock, 5 fr. 5 ct. — Op. 99., Praktische Ausweichungsschule in 2, 3 u. 4stimmigen Beispielen für angehende Organisten. Mainz, Schott, 4 gl. — Op. 20., 24 leichtausführbare Trios f. d. Orgel durch alle 24 Tonarten für 2 Manuale u. Pedal, zur Uebung im oblig. Pedalspiel. Mainz, Schott, 1 gl. 30 kr.

Strube, C. H., Theoretisch - praktische Orgelschule zur Förderung eines einfachen, kunstmässigen u. religiösen Orgelspiels, wie zum Gottesdienste. Wolfenbüttel, Halle. 1 zv. 22 $\frac{1}{2}$ gr., 2 zv. 1 tol. 7 $\frac{1}{2}$ gr.

Brosig, M., 5 Orgelstücke (Präludien). Breslau, Leuckart, 7 $\frac{1}{2}$ gr.

Der angehende Organist, 657 kurze u. leichte, nach den Tonarten geordnete Compositionen verschiedener Autoren von W. Körner. Erfurt, Körner, 3 $\frac{1}{3}$ tol.

Führer, Robert, op. 233., 20 kurze u. leichte Orgelvorspiele in den gebräuchlichen Dur- u. Moll-Tonarten. Wien, Neidl, 2 zv. à 10 gr.

Geppert, Liberatus, 20 Präludien, einfach u. leicht zum Gebrauche beim öffentlichen Gottesdienste. Wien, Müller, 54 kr.

Grell, A. E., 6 kurze u. leichte 3 stimmige Vorspiele, op. 4. Berlin, Bahn, 5 gr.

Orgel - Journal, oder Auswahl guter Orgel-Compositionen nach Original-Manuscripten der jetzt lebenden vorzüglichsten Orgelcomponisten u. älteren, noch nicht oder wenig bekannten Werken. Mannheim, Heckel, 4 zv. à 7 gl. 12 kr.

Musica sacra, Berlin, Bote et Bock, 3 tol.

Museum für Orgelspieler. Prag, Kuhe, 3 zv. à 1 gl.

b. podučne knjige.

Hauptmann, M., die Natur der Harmonik u. Metrik. Leipzig, Breitkopf et Härtel, 2 tol.

Lobe, Lehrbuch der musikalischen Compositionen. Leipzig, Breitkopf et Härtel, 3 zv. 9 $\frac{1}{2}$ tol.

Marx, A. B., Compositionslehre, Leipzig, Breitkopf et Härtel, 4 zv. à 3 tol.

Schütze, Dr., Generalbass für Dilettanten. Leipzig, Arnold 1 $\frac{1}{2}$ tol.

Widmann, B., Generalbassübungen. Leipzig, Mersereburger, 15 gr.

Oberhoffer, H., Theoretisch - praktische Choral - Gesangsschule. Paderborn, Schöningh, 1862, 12 gr.

Becker, C. F., Rathschläge für Organisten, denen ihr Amt am Herzen liegt. Leipzig, Schubert, $\frac{1}{2}$ tol.

Ritter A. G., Die Erhaltung u. Stimmung der Orgel durch den Organisten. Erfurt, Körner, 8 gr.

Schuberth, J., Musikalisches Handbuch etc, Leipzig 25 gr.

c. godbini časopisi.

Cäcilia, Organ für kat. Kirchenmusik v. H. Oberhoffer, Luxemburg, Heintze, 12 št. 1 tol.

Euterpe, Herschel. Leipzig, Mersereburger, 12 št. 1 tol.

Neue deutsche Musikzeitung, red. v. Selmar Bagge, Wien, Wessely u. Büsing, 52 št. 4 tol.

Organ des christlichen Kunstvereins zu Cöln, red. v. Baudri. Urania, Erfurt, Körner, 12 št. $\frac{1}{2}$ tol.

0 vprašanjih pri letošnjem konz. spraševanju.

(Dalje.)

Kako pa naj učitelj ravna, da bo šolsko branje dosti pridalo, razlagajo ravnatelji v dotičnih knjigah, katerih podučevanje se dá v sledeče točke vkup posneti: *a)* otroci naj se napeljujejo, da razumejo, kar berejo; *b)* naj se vadijo lepo glasno brati; *c)* naj si zapomnujejo, kar so brali; *d)* pri branju naj se tudi jezik obdeluje in *e)* naj se serca otroške zlahtnijo.

a) Da bodo otroci razumeli, kar berejo, treba je, da jim učitelj berilni spis razjasni. Kako naj se spisi otrokom razjasnujejo, se ne dá lahko splošno povedati; kakor različni so, tako različno in vselej primerjeno jim more učitelj razlagati. Zerno spisa je dušna hrana za otroke; učitelj pa je srednik med spisom in razumnostjo otroško. Po tej se mora on vselej ravnati in ne previsoko pa tudi ne prenizko letati. Včasi bo mogel učitelj pred branjem vpeljati učence v to, kar bodo brali, s tem namreč, da jim pové okoliščine dogodbe, ali jim pa dogodbo iz glave prav po domače pové in potem jim še le brati veli. Včasi bo pa mogel učitelj med branjem postajati in učencom nerazumljive besede in izreke razlagati, preden se učenci brati vadijo. Potem še le razjasnovati, ko so otroci že pred brali, ni dobro, ker se tako navadijo brez pomislika brati, in preveč na se zaupajoči, da je s poverhnim branjem vse opravljeno, potem tudi učitelja ne poslušajo. Da bode učitelj izpraševaje v šoli več opravil kot pripovedovaje, mi ni treba dokazovati.

b) Vodilo, da naj se otroci učijo lepoglasno brati, opira se na prvo. Kar otroci ne razumejo, ne bodo nikdar občutljivo in lepoglasno brali. Učitelj naj tedaj že od začetka, ko se otroci učé zloge in besede glasovati, za to skerbi, da bodo mislili na to, kar izrekujejo; naj jim besede razjasnuje in z drugimi zapopadki v stavke, zloge pa z drugimi zlogi in čerkami v besede veže, post. zapiše naj na tablo s. Kako se glasi ta čerka? — (*s e*), kaj sem zapisal zraven nje? — kako se zdaj bere? — (*s e r*), kako se glasi zdaj zadnja čerka? — kako se vse vkup izgovori? — Če rečem *s e r n a*, kaj izgovorim naj prvo? — v katerih besedah se sliši tudi *s e r*? —

Poglejte, kaj bom zdaj zapisal — (š e n); kdo vé, kako se to bere? — kako se bere prva čerka? — kako druga? — kako tretja? — Bom zapisal oba zloga vkup — (seršen). Kdo mi bo to lepo in glasno izgovoril? — Ali se kaka cve-tica tako imenuje? — kaj ima ta živalica? — komu je po-dobna? — kako pravimo vsem takim živalicam? — i. t. d. Ako se učijo otroci zraven branja tudi pisati, se jim lahko veli take zloge vkup ali posamno prepisovati; med tem se pa učitelj pečá z večjimi učenci. Pri branji se mora zmirom ter-do na to gledati, da otroci počasi, glasno in čisto s pravim naglasom izgovarjajo, da ne prezirajo ločnic, da pa tudi ne taktirajo, kar se pri pesmih rado godí. Učitelj, ki kaj otro-kom v začetku zanaša in to na pozneje odlaša, napravlja si te-žo, ker otroci se zmirom lažje privadijo kot odvadijo. Dobro je pa tudi, da učitelj sam knjigo v roke vzame in učencom izgledno bere. Če je on mojster v tem, posnemali ga bodo, če jim ravno na dolgo in široko ne razlaga, kako dolgo se mora pri ti in pri uni ločnici ponehati in kako zavijati; saj se otroci učijo več iz zgledov kot iz mertvih vodil.

c) Da otroci zapomnijo, kar berejo, treba je, da se njih spomin uri; naj se jim daje tedaj že zgodaj, neprenehoma in vedno več, da ohranjujejo. Odločujejo naj se za to pesmi-ce, izreki, pregovori, vodila i. t. d. Učitelj naj veli, da jih večkrat lepoglasno nagovarjajo. Kar druge spise v tem oziru tiče, naj učitelj poprašuje po tem, kar so učenci brali in po-časi naprej stopa (dve uri na en spis priporoča Vernaleken); pa tudi naj poprašuje po rečeh, ki so se jih otroci že davno učili. Bolje ko jim bo učitelj take iz spomina zbujal, trdnjše se bodo vrastle, in več koristi bo doneslo branje naši mladosti in po nji našemu milemu narodu.

d) Že po zgornjih vodilih, ako si otroci zmirom novih zapopadkov in izrekov nabirajo, in se učijo lepoglasno brati ali govoriti, se jezik otroški obdeluje, da je kaj. S pozna-vanjem reči razširja se razgled otroški in ž njim raste tudi zmožnost jezika. Pridružujmo tem pa še kake jezikoslovne vaje, in jezik se bo še bolj gladil. V šolah, kjer se samo v maternem jeziku podučuje, sučejo se vse jezikoslovne in spis-ne vaje okoli branja; berilo je tedaj ves zaklad jezikoslovnih in drugih ved za otroke. Po „Slovensko - nemški gramatiki“ ločijo se te vaje že v II. razredu od branja. Vendar je pa

dobro, da se učitelj tudi pri berilnih spisih ozira na omiko jezika in jih tako, eno z drugim vezaje, uri v jezikoslovnih vajah, v pravopisji in v spisji; le pri pesmih in spisih, ki so zato, da človeka ganejo in ga v čednosti vterjujejo, se ne smejo take vaje rabiti.

d) Ves poduk, vsa omika je človeštvu brez koristi in še celó škodljiva, če tega, kar človek za prav in dobro spozná, ne hoče, ne stori in ne ljubi. Bog je človeku dal žlahtne čutila in ga je pripravnega storil, da spozná njegovo mogočnost, modrost, ljubezen in neskončnost; ga je po besedah sv. Avguština za se vstvaril; morajo se tedaj te žlahtne čutila pri mladosti marljivo buditi in odgojevati. Naj lepša priložnost za to je pri kerščanskem nauku; pa tudi pri branji se žlahtnijo serca otroške, ker že spisi berilni na to namerjajo. Učitelj naj pri takih spisih ob kratkem otroke po zgodbah poprašuje in jim kaže, kako njega samega gane taka povest, kako zeló mu dopade blago delo; vendar naj pa ne beseduje dosti, ker s tim bi otroke oglušil za lepe nauke in otroške čutila zatiral. Sploh se učitelju priporoča, da v šoli le toliko govori, kar je potrebno, če hoče, da ga bodo otroci radi poslušali in njegove besede zapomnili.

Vse to je že „Tovars“ bolj obširno in natančno razlagal, in se nahaja tudi v Herman-ovih knjigah „die Unterklasse“ „der Sprach- und Sachunterricht“, v Vernaleken-ovih knjigah: „Hilfsbuch zum I. Sprach- u. Lesebuche“, „Hilfsbuch zum II. Sprach- und Lesebuche“, v časniku „Schulbote“, v letnikih „Jahrbuch für Lehrer, Aeltern und Erzieher“ i. t. d.

10. Poglavitne točke, v ktere se dajo vse prevdarjanja pri razjasnjenju števil do 10 in naprej po zadevnem napeljevanju za številjenje na pamet posneti, so te:

a) Otroku se morajo števila pokazati, da zadobi prave predoebe in zapopadke od njih; to pa je le mogoče, ako se jim pokaže toliko peres, toliko krogel, toliko čert ali toliko drugih reči, kolikoršno število se hoče otroku rajasniti.

b) Naj se primerjajo druge manjše števila s številom, ki ga otrokom kažemo, in sicer za koliko ali kolikorkrat večje je to število od unega, kolikokrat to manjše število od večjega lahko odštejemo ali kolikokrat je manjše v večjem zapopadeno. Vse to se mora otrokom naj prvo z rečmi pokazati, ki jih otroci štejejo, potem pa naj se po zadevnih sklepah poprašujejo,

s konca zmirom v znanih primerah; pozneje pa naj sklepajo tudi iz primer na abstraktne vezanja.

c) Ko otroci tako število zapomnijo, naj se jim dajejo rešiti primerne naloge; te naloge pa naj bodo iz okroga otroškega in naj se tako versté in spreminjajo, da budé veselje za uk, in urijo dušne moči in k drugim čednostim napeljujejo.

d) Naj se učijo vsako zapomnjeno število tudi zapisati,

e) od 1. naprej in od omenjenega števila nazaj šteti,

f) sestavljati število mnogoverstno in

g) sestavljati vse dosedanje števila po štirih znanih načinih.

Bolj ko števila narasčajo, manj natančno jih je mogoče raskladati; dosti je, da jih otroci z enojnimi znajo vezati, in da desetinsko sestavo dobro razumejo.

Važno je pri razlaganju števil, da se vbirajo prilične primere. Teh nima učitelj nikoli zadosti; vedno more kopati in iskati, da more otrokom zmirom kaj novega in spodbudnega povedati. Naj primere nabira iz knjig, ali naj jih jemlje iz okroga otroškega; versté naj se težje z ložjimi, da vsi otroci radi poslušajo, in da vsaki more kaj povedati. Naloga naj se prej pové, potem naj se pokliče otrok, ki jo zrajta. Pri številkanji se pozná mojster šolski. Pridni učitelj si bo vselej pred šolo nekoliko takih primer spisal, da mu bo šlo gladko pri poduku; to je posebno dobro takrat, kadar misli učitelj svoj poduk v skladanju in razkladanju števil ponavljati, da gre od rok kakor bi igral. — Svojim dragim bratom zapisal bom malo povestico, pokazati, kako bi tudi oni druge tako in še bolje porabiti znali pri številskem poduku.

Neka mati sedé v vertu na klopi, in dva dečka in dve deklici pri njih; govore od lepih cvetic in od ljubega Boga. — Koliko dečkov je bilo pri materi? — koliko deklic? — koliko otrok vkup? — koliko oseb z materjo vred? — Ko bi bili še oče zraven, koliko bi jih bilo potem? — ko bi bili še teta in stric prišli na vert? — Stari oče se prikažejo ravno iz germovja, in gredó že sem; koliko bo potem vseh? — nekaj ne-sejo na tertnem listu, kaj je neki! — slive so. Stari oče pridejo in začnejo govoriti: Ljubi otroci! žal mi je, da nisim še ene zrele dobiti mogel, rad bi jo bil dal materi; vendar, razdelite si, kakor veste in znate. Na to vzame starja deklica slive, in jih tako le delí: dva bratca in ena sliva je tri, — dve

deklici in ena sliva je tri, — ena mamka in dve slivi je tudi tri, — tako stori vse lepo po tri. Smehljaje poterjajo stari oče deklico na rame in rečejo: Ljuba Minica! ti imaš bistro glavo in, kar je še lepše, blago serce. Kako so rekli stari oče? — Zakaj so neki rekli, Minica ima bistro glavo? — in zakaj — blago serce? — Koliko sliv so dobili mati? — koliko pa dečka? — in deklici? — koliko sliv so bili toraj stari oče prinesli? — Po koliko je dobil vsaki otrok? — Koliko polovicimate 2 slivi? — tri? — štiri? — pet sliv? — Ko bi slivo na štiri kose razrezali, kako bi se potem reklo takim kosom? — Koliko četerti ima ena sliva? — dve? — tri? — štiri slive? — Mati so imeli dve slivi, koliko četert? — koliko polovic? — Koliko so imeli mati več, ko vsaki otrok? — koliko več od vseh otrok? — Minica je ljubila svojo mater, ali materna ljubezen je še večja; oni dajo nazaj slive otrokom, rekoč: „Le imejte vaše slive, iz serca vam jih privošim; bom vidila le, kako vam bodo dišale“. Koliko sliv sta imela potem dečka? — koliko deklici? — Povejte vendar, koliko se dobí za dva kr. sliv, če jih je po šest za en kr. — koliko pa za dva kr. jabelk po šest za en kr.? — Če je štirinajst hrušek za dva kr., koliko jih je za en kr.? — i. t. d.

Bolj ko so naloge iz življenja, bolj oživljajo poduk. Da je pa tudi ta poduk pripraven, jezik gladiti in otročje čutja zlahtniti, naj priča zgornja povest. Otrokom ne moremo dati prave omike in kerščanskega čutja po posebnem poduku; ampak vse naše djanje in podučevanje more biti polno dobrega duha, da se ga otroci navzamejo in da bodo kot žlahtno rodovitno drevo zasajeno po našem ljubem nebeškem učitelju.

11. Na sledeče poglavitne stavke zastran oblik in vrednostnih sprememb drobov se naslanja vse številstvo z drobovi:

a) Večji ko je števec pri kakem drobu, več delov on naznanja, več vreden je toraj drob; manjši pa ko je števec, manj delov naznanje, manj vreden je toraj drob.

b) Večji ko je imenovavec, manjši so kosi, ker je v več kosov celina zdrobljena; manji pa ko je imenovavec, v manj kosov je bila celina zdrobljena, večji kosi morajo tedaj biti.

c) Če povečimo ali množimo števca, vzamemo toliko ali tolikokrat več kosov; če pa povečimo ali množimo imenovavca, vzamemo za toliko ali tolikokrat manjše kose.

d) Če pomanjšamo števca, imamo potem toliko ali tolikokrat manj kosov; če pa pomanjšamo imenovavca, povečimo ravno za toliko ali tolikokrat kosce, tedaj tudi drob.

e) Če vzamemo ravno tolikokrat večjega imenovavca, kolikorkrat večjega števca smo vzeli, tako imamo sicer toliko manje kose, jih je pa toliko več, da ostane vrednost drobova ravno tista; zmanjšamo pa števca z ravno tisto številko, s katero smo imenovavca zmanjšali, imamo sicer tolikokrat večje kose, jih je pa tolikokrat manj, da se drobova vrednost čisto nič ne spremeni.

f) Če množimo kako število z drobom, ki je manj vreden ko 1, mora znesek ali izdelek manji izhajati, kot je bil naštevavec; če delimo pa kako število z drobom, ki je manj vreden od 1, postati mora delež ali količnik večji od razštevancā.

12. V malih šolah morajo se štiri številske verste posebno dobro vaditi in otroke napeljevati, da znajo vsako nalogo po teh štirih znanih načinih rešiti. To naj se pa učē bolj na pamet kot s številkami. Za učence v takih šolah je večji del edini poduk, ki ga tukaj dobijo. Da bi ti otroci pozneje mogli popraviti in vterditi, kar zdaj slabo umejo, se ne more misliti; treba je tedaj, da se otroci v malih šolah v tem malem dobro vterjujejo. Če pomislimo še to, da se le take številske verste naj bolj v življenju potrebujejo, in da se vsaka tudi tristavkina naloga na štiri številske verste rešiti dá, bi se tristavka iz takih šol lahko za zmirom odpravila. Reševale bi se take naloge tedaj tako le: a) 2 vatla veljata 4 gl., koliko bi 6 vatlov veljalo? Ako 2 v. 4 gl. veljata, bi veljal 1 v. 2 gl., 6 v. tedaj 6 krat 2 gl. t. j. 12 gl. b) 4 sežne dolga palica, če jo navpik postavimo, ima 6 sežnov dolgo senco, kako dolgo senco bo imela 10 sežnov navpik postavljena palica (ali drevo)? Ako ima 4^o dolga palica 6^o dolga senco, bo imel 1^o 1½^o dolgo senca, 10^o visoko drevo 10 krat 1½^o dolgo senco t. j. 15^o. c) 3^o visok steber ima 4^o dolgo senco, kako visoko drevo je, ki ima 10^o dolgo senco? Na 1^o sence pride ¾ visokosti stebra, na 10^o sence more priti 10 krat ¾ visokosti drevesa, t. j. ¾ ali 7½^o. d) 4 delavci končajo neko delo v 12 dneh, koliko dni bi 6 delavcov za tisto delo potrebovalo? Če potrebujejo 4 del. 12 dni, bi 1 del. potreboval 48 dni, 6 del. pa 6 krat manj t. j. 8 dni. — Ravno tako bi se te naloge reševale pismeno (glej „Računico“, V. razdelek).

(Konec prih.)

Računska zastavica.

Dan se je že precej nagnil, noč se bliža, ovčar svojo drobnico skupaj goni in proti domu obrača. Pasel je namreč 1008 ovac, ki so bile dvanajsteh kmetov iz bližnje vasi. Imel je slehern kmet od omenjenih 1008 ovac po dve več, kakor njegov poprejšni sosed; zato jih je mogel ovčar na dom prignane v 12 čed tako razdeliti, da je v vsako naslednjo dvojico repov več odločil, kakor v poprejšno.

Koliko ovac je mogel v prvo čedo odločiti, in po koliko v vsako naslednjo? — *)

Novice.

Iz Gradca. M. Ternovec. — Učitelji so stebri, na ktere se šolska mladina naslanja. Ako je učitelj slab, se nikomu ne zdi čudovito, ako nedolžna dečica nič ne zna. Perva potreba pa — sine qua non — je ta, da odgojitelj dobro razumé, materinščino, česar smo se v noveji dobi, hvala Bogu! konec šolskega leta pri poslednji skušnji večidel pri vseh šolah prepričali. Toda žalibože! ktere-mu le nekoliko nježnočutečemu rojaku nikar serce obupa ne poka, ako premišluje, kako slabo še nekateri učitelji na Slovenskem svojo materinščino razumijo! Neverjetno bi se mi v zdajnem časi, ki povsod tako veselo narodnost napreduje, kaj takega zdelo, ako bi se ne bil po mnogih skušnjah sam prepričal, da je čista resnica, kar sem omenil. Ali ni sramota za nas učitelje, ako takega človeka mali dijačec, kadar na vakance pride, v sramoto in zadrego spravlja, ako je v kakem slovenskem društvu? Rudečica nas mora dalje oblivati, če s kakim le nekoliko izobraženim človekom govorimo in se s vso močjo trudimo, da bi nas po nemškem začel nagovarjati in odgovor davati, in šel s svojo vražno slovenščino rakom žvižgat, pa neče. Ako se tedaj svojega maternega jezika krepko lotimo, si rešimo v ravno navedenem obziru svojo čast.

Premišljujmo dalje toto reč, in glejmo, kako hrapave so naše besede pri nedeljskih oznanilih, česar sem se pri večih cerkvah sam prepričal. Se nam ne smejajo ljudje, kateri so le nekaj več v šolo hodili, ako postavim začnemo: Od panhofa gračkega, od ajzenpana ali je prišlo kúndanje i. t. d.

Kako je v šoli pri takih učiteljih, obširno nečem razlagati, ker je zadosti, ako samo to povem, da sem nekega učitelja slišal ime „človek“ tako deklinirati: Ti človek, tega človeka, temu človeku i. t. d. Revček namreč ni vedel, da mi nimamo artikula.

Lotimo se za to pravega leka (čas že je), in kaj takega prihodnjice ne bomo nahajali! Taki lek za nas pa je „Tovars“, „Novice“, „Glasnik“ i. t. d. Vtisnimo si v serce zapoved že po Bogu dano, da se imajo oče in mati spoštovati, da dolgo živiš in se ti dobro godi na zemlji. Tota mati pa je za nas naša mila Slovenija, ktero imamo mi za Bogom naj bolje spoštovati, kajti

Ova mati nas je odgojila,
Nježin je naš život bračo mila!

*) Prihodnji „Tovars“ bo prinesel rešitev te zastavice.

To vsi tisti prav prevdarite, kateri še niste začeli svojega jezika tesa-
ti, in še si ne prisvojili besed, katere naši pisatelji v raznih časopisih
ponavljajo: Vsaki bodi lev na svojem mestu, in „naprej“ naše geslo!
— Ako učitelji poprek to storimo, ne bomo prihodujoč spisov nahajali,
ki ranijo slovensko serce. Za izgled in za kratek čas navedem tukaj
grobní napis, ki sem ga pretekle vakance na nekem čisto novem križi
bral; glasi se od besede do besede tako le:

Topčiča Marija Tíkeh fločiča ke je merla
leta 60 28 kristmonata fwoje starosti je bila 64
let Bog daj wsen wernin Tüshan wečnimir ino
pokoj tawečn alüč jin Naj fwet sdaj ino na
wse wečne čase amen.

Iz Zagreba. Evo, dragi „Tovars“, ti tudi dopis iz hervatske
domoljubne zemlje, prigerli ga rad in bodi si zanašnejši, da jih
bodeš pogostoma dobival, ker vedi da, akoravno zanesla me je nemi-
la osoda v drugo deželo, vendar zato nič manje ne čutim plamteče
si iskrice v svojem navdušenem sercu za slovenstvo in nestanem
biti za to Tvoj zvesti podpornik in sodelavec. *) — Čuditi se mo-
ramo zares mi Slovenci naglemu napredovanju iskrenih Hervatov v
domačem jeziku. Tisti ateisti, kateri po svetu neprenehoma trobijo, da
Slovenci nimamo nazivoslovja, t. j. da naš jezik ni sposoben za šole
in vradnije, naj bi le sem pogledat in Hervate vprašat prišli, kateri
so enako nam poprej od takih rogoviležev mnogo zla in nebrojnih
psovk prečuti in prenesti mogli, dokler so postali to, kar so zdaj. Če
mi Slovenci točno premislimo na svoje sedanje dobe in na neprijetno
nekdanost sosedov Hervatov, moremo pač veseli zaključiti, da s po-
močjo božjo in enakopravnostjo avstrijsko bodemo tudi mi kmali na
taki stopnji s svojim, dozdaj zatiranim jezikom. „Tempora mutantur et
nos in illis“, veli Latinec in zares, Bog zna, kako nas bo še pri-
hodnjost zavertila in obrnila. — Brez vsake dvoumbe more pa naj-
več pomagati jeziku vsakega naroda — učitelj. Kjer je ta zanič,
tam so tudi otroci za nič, tam je vse zanič. Nekaka nemirnost zbu-
ja mi se v sercu, vidši tukajšnje gg. učitelje, kako vneti so za svoj
materni jezik in kako svojeglavni in nemarni so pa nekteri še na
Kranjskem. Da je tū mnogo dijakov, mi bode vsaki berzo verjel,
ako le vé, da vse predpisane vede v normalki, realki, gimnaziji in
pravoslovju predavajo se v čisti, vsakemu Slovincu lahko razumljivi
hervasčini. Nočem dolgo opisovati višjih tukajšnih šol, povedati Ti
hočem, mili „Tovars“, danes raje kaj o našem pripraviškem zavodu in
o naši normalki. Kakor razvidimo iz lanskega šolskega izvestja,
kateri obseže izversten, dolg spis „narodna in kerščanska odreja“ od
Š. Balenović-a in druge šolske letne poročila, vse se vé v domačem
jeziku, bilo je v pripravištvu v prvem letu 11, in v drugem s priva-
tisti 39 poslušavcov. Izmed tih pripravnikov drugega leta bilo jih je

*) „Tovars“ Vam bo za to hvaležen.

za učiteljstvo 38 odbranih, in sicer za učitelje glavnih šol 13, za učitelje selskih šol 15, za učiteljske pomočnike v glavnih šolah 3 in pri selskih 7, in en pripravnik ostal je pa neizpitan zavoljo bolezni. — Glavne dečke in dekliske šoli ste tukaj dve, namreč iz gled na šola deška, ktero je obiskovalo 300 učencov, kapitolska glavna šola obiskovana od 233 učencov; gornjo-gradska dekliska šola, v ktero je 77. in kapitolska dekliska šola, v ktero je 79 deklic hodilo. Skupni zbroj vseh učencov na tukajšnjih glavnih šolah bil je tedaj 689, in če še opetovavce ali nedeljske šolarje ti svoti prištejemo, dobimo skupno 1141 učencov. Temu izvrstnemu zavodu vodnik je g. Franc Klaić, kteri ga ne le samo skerbno vodi, temuč tudi podučuje otroke v krasopisu. Osnovana je ta šola na terdi podlagi ravnopravnosti; naroden duh veje v nji, in v narodnem jeziku razlagajo se učencom vede šolske. Ali je potem čuda, da broj učencov od leta do leta znatno narašča? in da učenci veliko bolje napredujejo v svojih vedah, kakor popred, ko se jim je nemška kultura v glavo vbijala in revčiki poleg vsega pazljivega poslušanja niso znali, o čem se govorí? — Z izgledno šolo spojena je glasbena šola, ktero je lani 34 učencov obiskovalo. Podučevani bili so v petju, na glasoviru in na raznih goslih ali fiolinah. Akoravno se tu otroci obiskovajoči glasbeni zavod ne mučijo s teoretiko in se jim ne vbija v glavo „was ist die Musik, wozu lernt man die Musik?“ zapazi se vendar izvrstno napredovanje in znanje v ti tvarini. Poslušal sem slučajno lani s svojim prijatlom H. javni izpit tega zavoda in nisem mogel dovolj načuditi se sploh urnosti igranju godbinih učencov in učenk. Živahni pravoklici doneli so neki 15 — 16 stari deklici iz ust slavnih možakov, ktera je največe težkoče igrala s prečudno urnima rokama. —

Kar je tudi posebno imenitno in javnosti vredno na ovdašnji normalki je to, da more tudi tu položiti se izpit nemogluhih otrok. Tako je n. pr. taka skušnja obderževala se leta 1861. pod predsedništvom presvetlega gosp. Antona pl. Rubide od Zagorja, viteza Franc-Jožefovega reda, dvorskega svetnika i. t. d. dveh mutasto-glubih revčikov, ktera je gosp. ravnatelj Klaić celo leto brezplačno podučeval samo iz tega namena, da si učiteljski pripravniki tudi tega koristnega podučevanja prisvojé. —

Poročim Ti toliko, dragi „Tovars!“ za danes. Naj tudi slovenski učitelji v svojih bližnjih sosedih, po kervi enakih in po jeziku zelo podobnih kaj malega zvedó in naj bi jih posnemali v tih zadevah. Razglasim tedaj to iz edinega namena, da pokažem, kako dalječ dospeli so Hervati v narodnih svojih rečeh, in kako jako napreduje v vsakem obziru njih pravična reč stoječa na pravi, temeljiti podlagi. Bog! —

L. T.

Iz Savske doline. Minuli so šolski prazniki, in dečki in deklice tekajo v šolo, si nabirat, kot čebelice, za življenje potrebnih ved, in se navzeti zlahtnega duha, kteri dá človeku pravo veljavo. Če pogledam mlado družbico nedolžnih otrok, se mi nehoté vrinejo misli: To so drevesca, ki jih moram izrežati, da bodo postale krepke drevesa in rodite obilno zlahtnega sadu. Ali mi pa pride na misel, kar

je neki šolski vodja novemu učitelju ob kratkem rekel, ko ga je per-vikrat v šolo pripeljal: „To je naj dražje in naj imenitniše blago, ki Vam ga cerkev in država izročuje; blagor Vam, ako se iz med teh malih nobeden ne pogubi!“ — Neka groza prešine človeka pri takih mislih; zraven pa tudi čuti, da učiteljev stan ni tako zaničljiv, kakor ga nekteri z nogami teptajo. Že stari Virgil je rekel: „Quem dii oderunt, paedagogum fecerunt“, t. j.: Kogar so bogovi sovražili, so ga odgojitelja naredili. Kolikokrat sem slišal učitelja milovati, ker more vbijati se pri tako nerodnih otrocih, in marsikteri je že zraven pri-stavil, da bi bil rajše za to ali uno, kot za učitelja. Vselej so se mi pa take besede preneslane zdele, da bi bil mogel molčati; zaver-nil sim jih spodobno, da namreč učitelj ni kriv, če so otroci nerodni, ampak večjidel nerodnost starišev je kriva. Za moj del se mi zdi bolj blago opravilo otroke odgojati (saj so oni za angeli naj imenitniše stvari božje), kot z živino opraviiti imeti, ljudi dreti i. t. d. Vse, kar poštenega učitelja hudega zadene, vzrok so nerodnosti drugih; če pa on to poterpí, mislim, je bolj blago ravnal, kakor, ko bi bil sam ne-roden. Svet je in je bil o poklicu učiteljskem narobe misel, — prosi-mo Boga, da mu dá boljšega duha! —

Iz Loke. V nedeljo zvečer 23. pret. m. smo imeli v tukajšni čitavnici prvo besedo, h kateri se je sošlo mnogo verlih domolju-bov iz bližnjih in daljnih krajev. Bila je prava domača veselica, ka-koršnih naj nam prihodnji čas še veliko prinese!

Iz Ljubljane. Gosp. P. Hieinger-jev **Koledar Slovenski** za leto 1863, je tudi letos (8 tečaj) prav zanimiv. Tudi uči-telj dobí v njem veliko lepega blaga za šolsko rabo. — „Cvetje iz domačih in ptujih logov“ sta prišla 7. in 8. vezek (vkup) na svitlo — prav krasne cvetici.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. Za podučitelja prideta poterj. pripravnika gg.: Jožef Duller v Čermošnice, France Papler v Cirknico. — G. Andrej Stamear, učitelj v Selcah, je zaterdno (definitiv) postavljen. **Popra-va:** V premembah v zadnj. „Tov.“ naj se bere Janez, ne pa Jožef Erker.)

 **Opominek.** Današnji „Tovars“ ima za svoje bravec **černo mašo**, kot mali spominek nepozabljivemu knezu in škofu **Slomšek-u**, ki jo je zložil nekdo naših pridnih tovaršev. Mislimo, da bomo ž njo marsikomu vstregli. Na-pravili smo tudi nekaj več iztisov, kateri se dobivajo pri g. J. R. Milic-u po 20 kr.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.